

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Димитринка Алескиева Николова
Институт по катализ – БАН

относно избор на доцент по професионално направление 4.2. “Химически науки”, научна специалност “Химична кинетика и катализ” за нуждите на лаборатория „Материали и процеси за опазване на околната среда“, Института по обща и неорганична химия БАН.

Конкурсът за “доцент” по научната специалност „Химична кинетика и катализ“ е обявен в „Държавен вестник“ бр. 47 от 04. 06. 2021 г. от Институт по обща и неорганична химия (ИОНХ) при Българска академия на науките (БАН) за нуждите на лаборатория „Материали и процеси за опазване на околната среда“. Единствен кандидат в конкурса е главен асистент д-р Даниела Димитрова Стоянова. Представени са всички необходими документи, посочени в Правилника за условията и реда за заемане на академични длъжности в ИОНХ– БАН. Кандидатът покрива минималните изисквания на БАН за заемане на академичната длъжност “доцент”, както и повишените критерии на Института по обща и неорганична химия.

Гл. ас. Стоянова е съавтор на 38 публикации, от които с 26 участва в конкурса. От тях 2 са в най-високата Q1 категория, в Q2–2, в Q3–3 и в Q4–3. Има също и 1 патент. Личният принос на гл. ас. Стоянова в проведените изследвания и обобщаване на резултатите е видна от факта, че във 7 от публикациите включени в хабилитационния труд [1-10], тя е посочена като първи автор, а в 5 от публикациите [5,6,8,9,10] и като автор за кореспонденция. Останалите 16 публикации [11-26] са включени в извън хабилитационния труд. Забелязаните цитати са 154 (без автоцитиране), като 140 са от базата данни на Scopus. Индексът на Хирш (H) от базата данни на Scopus е 5. Резултатите от научни изследвания проведени с участието на гл. ас. Стоянова са представени с на 12 международни научни форуми и 15 на национални форуми.

Авторската справка за приносния характер на трудовете на гл. ас. Стоянова включени в показател *Хабилитационен труд*, разкрива ясно очертана насоченост на изследванията за една подобряване качествата на катализатори използвани в изключително важна област, относно подобряването на качеството на атмосферния въздух чрез премахване на вредните емисии на NO_x и CO в околния въздух. Обособени са **две направления**: „Синтезиране на полиоксидни композити на база алумооксид, минерални природни суровини (бентонит и глина) и MgO, за получаване на носители с подходящи механофизични и физикохимични параметри, използвани за нанасяне на активни компоненти и прилагани в широка гама катализатори“; и „Разработване и изследване на нанесени катализатори при съдържание на металооксидна активна фаза с висока каталитична активност и приложимост в процесите на очистване на газови флуиди в химическата, енергийната промишленост и автотранспорта“.

Същността на научните приноси в *първото направление* се състои в **синтезиране на катализаторни носители** с увеличена термичната стабилност, механична здравина и подобрени текстурите параметри **с приложение за дизайн на високотемпературни катализатори**. Установено е, че мултикордиеритоподобна фаза може да бъде получена при температура по-ниска с 300 °C (1150 °C) в сравнение с класическата керамика (1450 °C) чрез прилагане на утаяването като метод за синтез и въвеждането на добавки от бентонит или глина, както и присъствие на MgO. Предложен е и подход за оползотворяване на деактивиран палдиев катализатор с цел рециклиране и обновяване на носителя Al₂O₃ чрез добавяне на бентонит и използване на този носител за получаване на Cu-Co катализатор редукция на NO с CO и окисляване на CO до CO₂. Установено е също, при модифициране на Al₂O₃ с лантан се увеличава активността на Cu-Co катализатор, чрез предотвратяване на взаимодействието на нанесените Cu и Co с носителя до формиране на алуминати и в резултат на това добавката от La допринася увеличаване на дисперсността на активната Cu-Co оксидна фаза.

Научните приноси по *второто направление* са свързани с **разработването на различни катализаторни композиции за очистване на отпадни газове от промишлеността и транспорта съдържащи NO_x и CO**.

Част от изследванията са върху катализатори за **реакцията на редукция на NO с CO**. Установено е, че добавянето на много малки количества Pd (до 0.3%) са достатъчни за повишаване на активността на CuCo/Al₂O₃ и Ni/Al₂O₃. Добавката от Pd прави CuCo/Al₂O₃ системата устойчива на отравяне от присъстващ SO₂ в реакционната смес. Като подходящ по-евтин катализатор за очистване от NO е предложен Ag-съдържащ катализатор, поради неговата по-висока устойчивост на SO₂ отравяне в сравнение с Pt-съдържащ. Fe-оксидната фаза, нанесена върху активен въглен е друга система, която е намерена като подходящ катализатор, като определящ фактор за дисперсността на Fe-оксиди е използването на воден разтвор при импрегнирането, а не органични разтвори.

За на разлагане на NO в отсъствие на редуктор CO, е изследван перовскитов тип катализатор LaTi_xMg_yFe_zO₃ с различно съдържание на Mg, Fe и Ti, като е установено че Fe³⁺-йони играят основна роля за високата активност на перовскитните системи.

Като активен катализатор за **CO окисление с кислород**, устойчив също на SO₂ присъствие е установена оксидната CuCo система, накалена при по-ниски температури за шпинелоформиране от 350–550°C.

За реакцията на пълно окисление на CO и въглеводороди е изследвана киселинно и термично активирана металургична шлака, като е установено, че такъв нов катализатор проявява много висока активност и устойчивост на отравяне с SO₂.

Следващите научните приноси са свързани за **разлагане на N₂O, съдържащ се в отпадни газове при производството на HNO₃, до N₂ и O₂** където шпинелоподобната структура на мед, цинк и алуминиеви оксиди в съотношение Cu:Zn:Al=1:1:4 е предложена като високо активен и подходящ катализатор за тази реакция.

Като подход който прави впечатление при дизайна на катализаторите е оползотворяването на промишлени отпадни продукти и отработени катализатори. Друг подход който се откроява при оценка на активността на изследваните системи е прилагането на високи обемни скорости в диапазона на $20\ 000\ \text{h}^{-1}$ – $100\ 000\ \text{h}^{-1}$, както и оценката за устойчивостта на отравяне с SO_2 , което прави катализаторите перспективни за промишлено приложение и очертава приносите на гл. ас. Стоянова в тази каталитична област.

Другите публикации, представени от главен асистент д-р Стоянова *извън Хабилитационният труд*, оформят четири тематични направления:

1. Синтез и изследване на нови катализаторни композити за изгаряне на CH_4 на база класически технологични схеми за нанесен тип катализатори: $\text{Pd-MeO}_x/\text{Al}_2\text{O}_3$ ($\text{Me}=\text{Co}, \text{La}, \text{Ce}$), като е намерено, че модифицирането с La и Ce на Al_2O_3 позволява изключването на токсичния Co от паладиевия катализатор;
2. Синтез и изследване на катализатори както нанесен тип, така и получени чрез механично активиране на прекурсорите за реакцията на окисление на CO : изследвани са CuO и NiO с носител Al_2O_3 ;
3. Синтез и охарактеризиране на фотокаталитични оксидни материали под формата на наноразмерни прахове и измерване на фотокаталитичната им активност за разграждане на моделни текстилни багрила и окисление на етилен в газова фаза и ацетилсалицилова киселина: предложени са наноразмерни прахове от ZnO ; TiO_2 дотиран с P ; калциев титанат CaTiO_3 с перовскитова и цинков ортостанат Zn_2SnO_4 с шпинелна структури;
4. Получаване на нов тип корозионноустойчиви едно- и поли компонентни оксидни покрития, чрез химични методи върху различни видове метални подложки: направени са зол-гелни покрития на основата на ZrO_2 и TiO_2 ;

Публикациите *извън Хабилитационният труд* определено показват, че д-р Стоянова има опит в широка научна област.

Актуалността сред научната общност на представените в конкурса трудове е безспорно доказателство за научната дейност на гл. ас. Стоянова. Без съмнение д-р Стоянова е изследовател със способности в областта на разработване на катализатори за отстраняване на вредни емисии в околната среда.

След преглед на представените материали и въз основа на лични впечатления убедено предлагам а уважаемите членове на Научното жури и Научния съвет на ИОНХ–БАН да присъдят на главен асистент д-р Даниела Димитрова Стоянова академичната длъжност „доцент” по професионално направление 4.2 *Химически науки*, научна специалност *Химична кинетика и катализ* за нуждите на за нуждите на лаборатория „Материали и процеси за опазване на околната среда“, Института по обща и неорганична химия БАН.

23.09.2021 г.

Член на научното жури:

/доц. д-р Димитринка Николова/